

“Terug in de tijd”

De historiek van 't Speelscholleke

De eerste stappen

De idee om in Antwerpen een ‘ander’ schooltje op te richten, ontstond eind jaren zeventig. Marleen van der Beken (nu begeleider van de zesde klas) had op dat ogenblik een baan bij de Scouts. Ze bereidde met een groep kinderen in een bos een herfstontmoetingsshow voor. Bij die voorbereidingen viel haar op dat de inbreng en de inzet van een tiental kinderen in de groep veel groter was dan van de anderen. Die tien kinderen liepen school in de Weide in Erpe-Mere, een binnen de emancipatiebeweging van de jaren zeventig ontstane Summerhill-school die al een tijd bezig was met alternatief en ervaringsgericht onderwijs. Marleen werd aangesproken door de manier waarop die kinderen heel rustig voor zichzelf zorgden en in de meetings konden verwoorden wat ze wilden bereiken. Bij de anderen duurde dat lang en was er een soort wantrouwen tegenover de volwassenen. Ze vroeg zich af waarom de kinderen van Erpe-Mere zo verschillend waren.

Nood aan een andere aanpak

Ze ging een paar keer een kijkje nemen in de Weide en raakte meer en meer overtuigd van de waarde van die ‘andere’ aanpak. Haar zoon Lieven was oud genoeg om naar de kleuterklas te gaan en ze wou hem soortgelijk onderwijs aanbieden, alleen was zo iets in haar woonplaats niet voorhanden. Ze vond dat wat in Erpe-Mere mogelijk was, ook in Antwerpen moest kunnen en sprak een paar vrienden aan. Uit een eerste ontmoeting met Marc Jeanty van de Weide, geïnteresseerde ouder Paul van Steenvoort en de pedagoog Wilfried Luyten, ontstond een begeesterende brief die ze aan vrienden en kennissen toestuурden. Daarin schreef ze: ‘Ik heb zelf hele negatieve schoolervaringen, en ik zie rondom mij dat er eigenlijk niets veranderd is. Ik wil dat Lieven straks terecht komt tussen een paar andere kinderen waar hij mee kan spelen in de lijn van hoe hij is. Ik zie dat niet mogelijk in een bestaande kleuterschool met 15 tot 25 kleuters. Een school is bovendien veel meer dan een school. Ik zie dat schooltje (van de toekomst) als een ontmoetingsterrein, ook van volwassenen, waar wij heel concreet met elkaar kunnen werken en denken aan dingen die we belangrijk vinden.’ Wilfried Luyten, de papa van An, getuigde: ‘An gaat meestal graag naar school. Ze loopt hoog op met haar juffrouw en ik zie ook hoe goed die het meent. Maar in de grote vakantie zie ik An stilaan meer ontspannen. Ik bezoek ook veel schooltjes en zie hoe kinderen er veranderen in ‘leerlingen’.’

Enthousiasme alom

Mensen die op de brief ingingen, waren onder meer Peter Vermeulen en Hilde Kersschot, Bob Dries en Chris Bachot, en Paul Huvenne en Greet Vinck. Deze mensen hadden allen kinderen die min of meer de leerplichtige leeftijd hadden bereikt. Sommigen onder hen moesten nog een school kiezen, anderen hadden al ervaring met het onderwijssysteem zoals het klassiek werd aangeboden en waren niet tevreden: de scholen waren massaal, verzuild en onpersoonlijk. Ze droomden van een onafhankelijk, kleinschalig en pluralistisch schooltje waarin kritische, weerbare en creatieve mensen werden gevormd in een geest van sociale rechtvaardigheid. Ook Kristien Caris, nu begeleider van de tweede leefgroep, was toen – hoewel ze nog geen kinderen had – bij het project betrokken. In het begin werd vooral veel vergaderd, voornamelijk over principes natuurlijk, veelal met de kinderen erbij. Ouders noch begeleiders wilden het warm water uitvinden. Er werd te rade gegaan bij bestaande theorieën en er werden keuzes gemaakt. Men baseerde zich op de pedagogiek van de Zwitser Piaget en de Fransman Freinet en nam nauwkeurig de werkwijze van de Weide onder de loep. In navolging van Piaget wendde men zich enigszins af van de traditionele nadruk op

onderwijsresultaten. Overigens was in die tijd veel te doen omtrent de vrije opvoeding van Neil (Summerhill), kinderrechten en aanverwante zaken, dus de tijd was rijp en de ideeën hingen in de lucht.

Zoeken, nadenken en inwerken

In september 1982 werd de droom werkelijkheid in de voor de gelegenheid in roze en lila geverfde gelijkvloers en kelders van het huis van Marleen Van der Beken en Jos Verbelen op de Goemaerelei. Het project startte met een zestal kleuters onder begeleiding van Jo Desmet en Alain Platel, een vriend van Marleen van bij de Scouts (nu beter bekend als de man uit Gent die faam heeft gemaakt als choreograaf). Geld om deze mensen te betalen was er niet; ze kregen enkel hun reiskosten vergoed. Het nieuwe kind moest een naam hebben. Sommigen stelden De Volle Maan voor, maar omdat er nog geen 'lyrisch' gebouw was, vond men de naam niet passen. Er was nog het voorstel om de school In de Steiger te noemen, maar uiteindelijk werd toch maar beslist om een naam te kiezen die aangaf waar de school voor stond: 't Speelscholeke. De ietwat dialectische verkleinvorm is gekozen omdat er in de Transvaalstraat al een Steinerschool was die de Speelschool heette en op die manier verwarring vermeden kon worden.

Het schooljaar verliep succesvol, zij het dat er een voortdurend komen en gaan was van vrijwilligers die elkaar afwisselden, wat sommige ouders niet altijd zagen zitten. Het was echter een periode van zoeken, nadenken en inwerken die onmiskenbaar deel uitmaakte van het groeiproces. Er werd veel tijd besteed onder meer aan de vraagstukken omtrent moraal; urenlang werd het woord 'pluralistisch' ingevuld, en als nooit tevoren drong tot de deelnemers aan de discussies door hoezeer de school een rijke ontmoetingsplaats was van mensen met heel uiteenlopende opvattingen. Hoewel de opzet complexer werd, bleef de motivatie groot en dankzij het doorzettingsvermogen van de mensen toen kon het project blijven groeien. Het is in deze fase dat mensen als Patricia Otte en andere 'anciens' geïnteresseerd raakten in het project en er kwamen 'meedraaien'.

Ruimte voor groei

Omdat de kleurrijke gelijkvloers in de Goemaerelei te krap werd voor het groeiende aantal kinderen – er waren al een tiental kinderen ondertussen – werd na één schooljaar al uitgekeken naar een ander gebouw. In september '83 verhuisde het 'schooltje' naar een huis met tuin in de Zurenborgstraat. Het huis was niet in opperbste staat. Op korte tijd moest van boven tot onder worden behangen en moest de trap worden geverfd. Onder toezien oog van ouder-architect Jimpy Ertzinger werden een schilderkamer, een toneelkamer, een kleikamer, een bouwkamer, een springkamer en drie klasjes ingericht. Nieuwe begeleiders werden aangetrokken, onder meer Annelies Mathé en de ons nu nog vertrouwde Christel de Weert. Geld om mensen te betalen was er nog altijd niet, maar er werd geprobeerd om het statuut van de begeleiders te verbeteren door ze vrijstelling van stempelcontrole te bezorgen. In samenwerking met de Steiner-scholen in de omgeving kon uiteindelijk een halftijds tewerkgestelde werkloze worden bedongen. De eerste 'echte' werknemster die ook een heus diploma van kleuterleidster had, was Grid Geryl. Samen met haar vervoegde zich Bruno Adriaenssens bij de oudergroep. Hij ontpopte zich tot een belangrijk voortrekker en hij is de man die later samen met Peter Vermeulen de verbouwingen van 'de brouwerij' op zich nam. Jo Roets (van Blauw Vier) begon als onderwijzer van de eerste klas. Er werd een 'feestcomité' opgericht dat zijn eerste creatieve stappen zette. Een grote inkomstenpost was toen al de opbrengst van het Sfinks-festival.

Eindelijk erkenning

Maar het bleef eenzaam roeien op de Vlaamse onderwijs-oceaan. Om subsidies te krijgen moest de school aan de door het ministerie van Onderwijs gestelde voorwaarden voldoen wat betreft het

leerlingenaantal, de inspectie van het gebouw, de materialen en zo verder. Er moest gezocht worden naar partners, naar gelijkgezinden om sterker naar voren te kunnen komen in technische aangelegenheden. Dat was mogelijk en zelfs wenselijk nadat in 1984 de remwet, die sinds 1973 de erkenning en het subsidiëren van onafhankelijke schooltjes onmogelijk maakte, werd opgeheven. Scholen en schooltjes allerhande groepeerden zich tot grotere schoolgehelen waardoor ze erkenning en betoelaging van het ministerie van Onderwijs kregen. Ze maakten dan deel uit van 'het Vrij Onderwijs', zij het niet van het katholieke net omdat ze een eigen pedagogie volgden. 't Speelscholeke had snel door dat die kans niet gemist mocht worden. In augustus 1984 werd het lid van de Interprovinciale Onafhankelijke Scholen (IPOS), die een viertal gelijkaardige kleinschalige projecten groepeerde om via deze weg erkend te worden door het ministerie van Onderwijs en zodoende aanspraak te maken op subsidie voor leerkrachten en werkingskosten. De andere projecten die waren aangesloten waren de Appeltuin in Leuven, 't Schommelbootje in Alken en de Open Poort in Brasschaat.

Uitwijken naar andere oorden

Erkenning was op til, wat nieuwe perspectieven opende. Ondanks de technische en praktische perikelen werd de pedagogische kant van het initiatief niet uit het oog verloren. Ouders en begeleiders kwamen samen om na te denken en slaagden er steeds beter in expliciet vorm te geven aan de intuïtieve denkbeelden waar ze mee liepen. Hun denkoefeningen vertaalden zich uiteindelijk in de fameuze zes stellingen die leren binnen een goede school kenmerken en waar de school tot vandaag mee werkt. Ondanks allerlei ingrepen bleef het huis in de Zurenborgstraat behoorlijk onderkomen. Toen op een dag alle kinderen en drie begeleiders met CO-vergiftiging naar ziekenhuizen in de buurt moesten worden gebracht, kwam de school ongelukkig op de voorpagina van de krant. De schoorsteen was verstopt geraakt met alle gevolgen vandien. Er kwam inspectie. Het gebouw werd te klein. Al snel werd duidelijk dat opnieuw naar een ander oord moest worden uitgekeken.

De oplossing bood zich aan toen bleek dat de Internationale Nieuwe Scène, het reizend theatergezelschap dat zijn caravans achter een oude brouwerij in Deurne had staan, van de stad het Zuiderpershuis als nieuw onderkomen kreeg. Hun oude stek, de oude brouwerij Suary vlak tegenover de Singel en grenzend aan het Rivierenhof, kwam dus vrij. De school hoorde hiervan in een vroeg stadium omdat Dirk Lenaerts, een van de ouders, bij de Scène werkte. Het terrein was groot, het omvatte een gebouw met twee verdiepingen en een klein paviljoen dat voor de kleuters kon worden gebruikt. Al snel was duidelijk dat de locatie mits behoorlijk wat aanpassingen zo goed als definitief geschikt was voor een kleuterschool en een lagere school. De ouders gingen bij Schepen Mangelschots pleiten, en met onder meer met de belofte dat de buurtbewoners het buitenterrein en nog enkele binnenruimten zouden mogen blijven gebruiken, werd het gebouw aan 't Speelscholeke toegewezen voor de symbolische huurprijs van 1 frank per maand.

Met man en macht aan het werk

De grote aanpassingswerken konden beginnen. Bijna de hele zomer van 85 lang 'kampeerde' de twintigkoppige oudergroep op het terrein waar ze dag in dag uit werkten om alles klaar te krijgen voor het begin van het nieuwe schooljaar. Er moest een veiliger trap komen. De kleuterschool moest worden verbouwd en er moesten wc'tjes komen. Geen moeite werd gespaard om te realiseren waar iedereen al die tijd naar had verlangd: een school met een ziel, een thuis voor de kinderen. Het enige wat in de weg stond, was de kostprijs van een aantal zaken, en voor dat probleem kwam in maart 1986 een voorlopige oplossing in de vorm van een lening van Netwerk om de verwarming te moderniseren en een deel van de verbouwingswerken te betalen. De tweede zomer werden muren uitgegooid en ruimtes vergroot. Een groep buitenlandse jongeren legde tijdens een VIA-kamp het terras. In de hal werd een trapgat gemaakt om naar het sanitaire gedeelte te kunnen.

Nog later werden de kelders ingericht, de acht lange kelders werden herschapen in drie klaslokalen, zij het dit keer met behulp van een aannemer. De zolder kreeg een vloer en een bestemming, er ontstonden eetplaatsen, klimrekken en huisjes-in-de-lucht. Op die manier werd het gebouw jaar na jaar groter, aangepaster en aantrekkelijker. Soms kwam er wat hulp van buitenaf: omdat de afspraak was dat de buurtbewoners het terrein mochten blijven betreden, verhardde de stad het gedeelte rond de zandbak en waren het de stadsdiensten die de open ruimte vol as, glas en stort in een soort tuin veranderden.

Jaar na jaar kwamen er nieuwe ouders bij, en samen met die ouders en grotere kinderaantallen ook nieuwe eisen, nieuwe dromen, nieuwe verlangens. De kleuterklas moest akoestische aanpassingen ondergaan, de tuin mocht niet langer een grijze woestijn blijven, de toiletten moesten van hun geurtje af. We zijn zeventien jaar verder en we lopen met grootse bouwplannen! Voor we zover waren, is er natuurlijk nog van alles gaande geweest. Organisatorisch werd de constellatie van de school veranderd: van IPOS naar VLOM, van VLOM naar 'De Kruin'.